Een ooggetuige

Joseph Pelzer, Moelingen.
Foto: J.P. Piters, 1999.

Aan het woord is Joseph Pelzer, op 6 augustus 1911 geboren te Moelingen. Hij vertelt tegenwoordig niet vaak meer over de oorlog: het is allemaal zo lang geleden en het zijn zo'n trieste verhalen. Hij raakt zeer geëmotioneerd bij zijn verhaal, stopt, zwijgt of gaat op iets anders over tijdens ons gesprek met hem. Onze vragen brengen hem telkens terug op het onderwerp: de draad, de vluchtelingen, de oorlog.

Ouders van Joseph Pelzer, Dorpstraat 21 (toen "Kromstraat") Moelingen, François Pelzer (1875-1944) en Cornélie Pleumakers
Foto ± jaren 30.

Moeder is Cornélie Pleumakers, geboren te Gronsveld maart 1870, overleden in 1942. Vader is François Pelzer, geboren te Chenée in 1875, overleden in 1944. Beiden werkten in Luik waar ze kennis maakten met elkaar. Joseph weet dat ze trouwden in Gronsveld. Het echtpaar vestigde zich te Moelingen. Ze kregen drie kinderen: Maria (1899), Augusta (1904) en Joseph.

Vader Pelzer, werkzaam bij de spoorwegen, vlucht in het begin van de oorlog naar Eijsden. Hij verblijft daar bij ene Peussens, boswerker. Moeder blijft met Joseph en zijn 7 jaar oudere zus Augusta in Moelingen. De andere zus van Joseph, Maria, werkt in Luik. Augusta werkt bij een boerengezin in Moelingen en vertrekt later met dit gezin naar Caestert.

Vader en moeder kunnen door de draad met elkaar praten. Vader is niet verder dan Eijsden gevlucht omdat hij van daaruit contact kan onderhouden met zijn gezin. Ongevaarlijk was dat niet in verband met de Duitse controle. Pakjes doorgeven was ten strengste verboden, maar gaandeweg kenden de soldaten de mensen die vaker kwamen en werd het wat minder streng. Voor wat geld of zo wilden de grensbewakers wel even de andere kant op kijken.

Joseph herinnert zich uit deze periode dat Moelingen zwaar geleden heeft. Er vielen veel doden te betreuren. Ook weet hij nog dat Eijsden veel gedaan

Foto boven: De gevluchte familie Ulrici uit Moelingen voor hun noodwoning bij de overweg in Hoog-Caestert, 14 februari 1919. V.l.n.r. 1-3 drie Nederlandse soldaten, 4 (met fiets) onbekende, 5 onbekende, 6 (zittend) Anna-Maria Ulrici-Lejeune, weduwe van Jean Ulrici, 7 Guillaume Ulrici, 8 (zittend) Louis Timmers, 9 Mathilde Timmers-Lejeune, 10 Augusta Pelzer, zus van Joseph, werkte bij de weduwe Ulrici-Lejeune.
Foto midden: Grenshandel, 21-4-1915.
Links Nederlandse marechaussee, rechts Duitse soldaat. Huis op achtergrond thans pannekoekenhuis "'t Withoes".
Foto's bij Th. Broers.

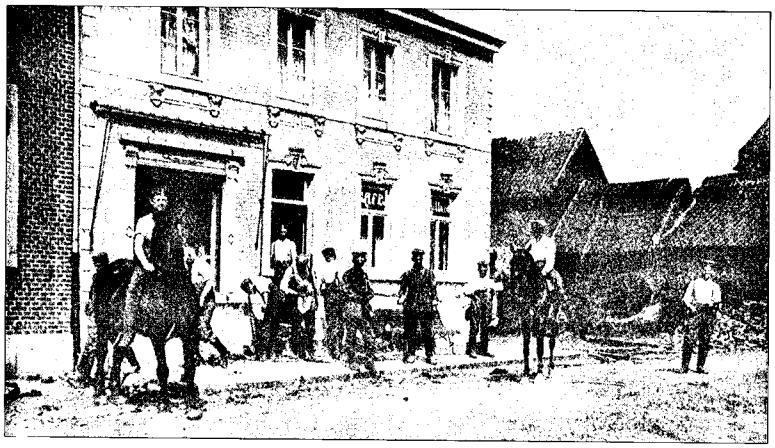

Moelingen, foto gepubliceerd in De Katholieke Illustratie van 5 september 1914.

heeft voor de vluchtelingen en dat Eijsdense bakkers brood naar België brachten. Als de oorlog voorbij is, hervat vader Pelzer zijn werkzaamheden bij de spoorwegen en gaat ook Joseph daar werken.

Al spoedig na het installeren van de draad meldden zich de vluchtelingen. Het waren mensen "met geld", aldus Joseph. Mannen die naar het front wilden om voor België te vechten. Alleen de rijken konden het zich permitteren het omkoopgeld te betalen. Cornélie, de moeder van Joseph, gaat een actieve rol spelen in de vluchtroute. Deze ontstaat via Hélin Modest uit Richelle. Samen met zijn zoon brengt hij vluchtelingen naar Cornélie in Moelingen. Soms ook haalde zij de mensen bij hem op. Zij moesten dan eerst bij haar thuis in de kelder of op zolder schuilen tot ze overgebracht konden worden. Het waren er vaak 20 tot 30 tegelijk, zegt Joseph. Er waren erbij die beloofden om later te betalen, bij terugkomst na de oorlog. Maar volgens Joseph zijn deze beloftes nooit ingelost. Moeder heeft voor haar werk nooit geld gekregen... Het overzetten gebeurde altijd 's nachts. Duitse grenswachten moesten eerst worden omgekocht. Twee buurmannen, Louis Hautvast en Guillaume Machiels, traden samen met Modest op als "passeur d'hommes".

Dan komt het verraad. Voor Joseph zijn het zeer emotionele herinneringen. De Duitse soldaat is omgekocht zoals bij voorgaande gelegenheden. Toch opent de wachtpost het vuur als de passeurs d'hommes met de vluchtelingen arriveren. De juiste reden hiervoor heeft men nooit kunnen achterhalen. Waarschijnlijk was de actie verraden en hadden de Duitsers de omgekochte soldaat vervangen. Mogelijk was er een hogere in rang aanwezig zodat de wachtpost wel schieten moest. Hélin Modest wordt in de rug geraakt. Met de kogel in zijn lijf weet hij nog op eigen kracht het huis

van Joseph te bereiken. Op de keukenvloer sterft hij. In Richelle staat een monument voor hem.

In de avondschemer stopt voor het huis van de familie Pelzer een auto met twee Belgische collaborateurs. Moeder Cornélie wordt in de auto gesleept en afgevoerd. Joseph is dan nog maar juist 5 jaar. De last van de herinnering aan deze gebeurtenis zal hij zijn leven lang bij zich dragen. Ook de twee buurmannen, Hautvast en Machiels, worden meegenomen. Een vrouw uit Moelingen heeft hen verraden. Ze worden gevangen gezet in Luik en alle drie ter dood veroordeeld. De doodstraf wordt gelukkig niet voltrokken en men brengt de gevangenen naar Duitsland, waar ze dwangarbeid moeten verrichten. Na de wapenstilstand van 11 november 1918 keren de moeder van Joseph en de passeurs Hautvast en Machiels broodmager maar levend naar Moelingen terug. Hun namen staan daar op het oorlogsmonument. Na de oorlog komt een neef van de familie naar Moelingen. Hij heeft als soldaat aan de IJzer gevochten en daar de hel overleefd. Samen met moeder gaat hij naar de vrouw die de zaak verraden heeft. Hij wil wraak nemen maar moeder kon hem in bedwang houden. De verraadster vlucht naar Eijsden.

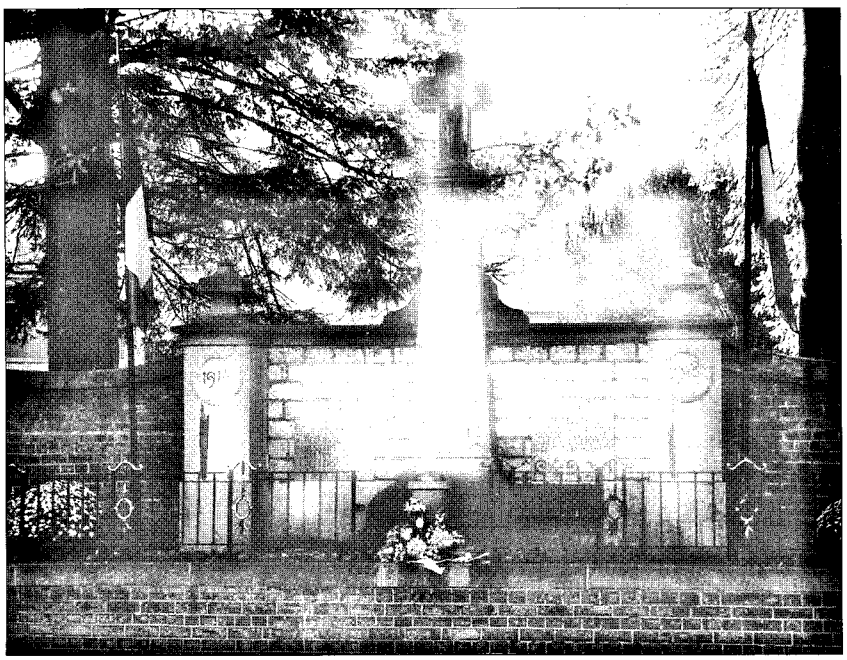

Het monument in Richelle. Op de gedenkplaat in het midden staat te lezen: "Modeste Hellin Heroique Passeur Tué Glorieusement à Mouland le 1 Nov^{bre} 1916". Foto: J.P. Piters, 1999.

Het weghalen van zijn moeder staat Joseph nog helder voor de geest. We zien dat hij het niet heeft kunnen verwerken: vader weg, zussen weg en moeder bruut voor zijn ogen opgepakt. De grootouders zijn dan reeds dood. In shocktoestand loopt Joseph door Moelingen. Hij wordt enkele dagen opgenomen door de familie Habets. Daarna brengt men hem naar Eijsden. Hij verblijft twee dagen bij zijn zus in Caestert, vervolgens in Maastricht en daarna in Breda. Eenzaam, opstandig, verdrietig en verward gooit hij daar een baksteen door de ruit. Hij wordt dan "ergens ten noorden van de Rijn" gebracht waar een strenger regime heerst. Daar verblijft hij de verdere oorlogsjaren. Na de oorlog brengt een vrouw hem terug naar Moelingen en wordt hij herenigd met zijn ouders.

We kunnen begrijpen dat hij tegenwoordig niet veel meer vertelt over deze oorlog en de draad. Joseph Pelzer, nu 88 jaar oud, beleeft deze emotionele gebeurtenissen uit zijn kinderjaren als de dag van gisteren...

Willy Jeukens

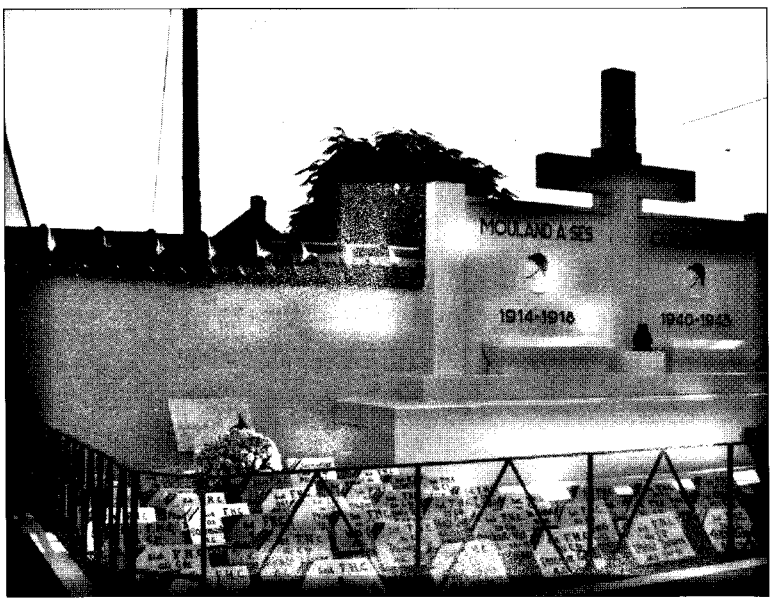

De gedenkplaats voor de oorlogsslachtoffers op het kerkhof van Moelingen. Op de bordjes vinden we de namen van mevrouw C. Pelzer, van Louis Houtvast en Guillaume Machiels, met telkens de aanduiding P.P. 14-18. P.P. staat voor prisonnier politique.
Foto: J.P. Piters, 1999.